

Жан-Клод Ларше

Универзитет у Стразбуру – Француска

Међународни центар за православне студије, Ниш – Србија

„МОЛИТВЕ НА ЈЕЗЕРУ“ СВЕТОГ НИКОЛАЈА ВЕЛИМИРОВИЋА ИЛИ ОБОЖЕНИ ЧОВЕК У ХРИШЋАНСТВУ КАО АНТИТЕЗА НИЧЕОВОМ НАТЧОВЕКУ

Апстракт: Најчувенији рад Владике Николаја Велимировића, који је данас канонизован као Свети Николај Жички и Охридски јесте књига *Молитве на језеру*. Написана је, као што је у напомени на крају овог текста наглашено, у периоду од 1921. до 1922. године „на обалама Охридског језера“, у граду у којем је 1920. године био хиротонисан за владiku. Владiku Николаја није очарао само овај град старовизантијске културе, већ и лепота језера уз који је саграђен а над којим се наднела и смештена је византијска црква из XIII века посвећена Светом Клименту Охридском, чувена у свету по квалитету фресака и икона. Из самог наслова се не види да су ове „молитве“ састављене близу језера, чија су површина, дно, обале и оно што је на обалама редовно предмет метафора, а језеро идеја водиља склопа веома различитих поглавља која чине ову књигу.

Кључне речи: Владика Николај Жички, *Молитве на језеру*, обожење човека, Ничеов натчовек.

Молитве на језеру припадају веома сложенем књижевном роду. Будући да обухвата стотину поглавља, ово дело, са једне стране, може се у потпуности сматрати неком врстом стослова, али његова су поглавља дужа него поглавља на која наилазимо у традиционалним светоотачким стословима. Са друге стране, дело је насловљено речју „молитве“ и тачно је да је оно често састављено од молитви упућених свим лицима Свете Тројице, али и Богомајци, анђелима, страдалницима и свим свецима. Али приметимо да дело садржи размишљања, разговоре са сâмим собом, разговоре са измишљеним спољашњим саговорницима, свецима, анђелима или са Христом. Када смо ово дело прочитали први пут, оно нас је по својој структури и по свом стилу подсетило на два чувена дела која припадају свеопштем књижевном благу: на Ничеово *Тако је говорио Заратустра* и на дело Халила Џубрана *Пророк* (за које се данас каже да је најпродаванија књига на свету после Библије): иста структура поглавља и кратки, често афористички пасуси; понављање истог обрасца као рефрена (припева) на крају пасуса који се нижу; исти пророчански призив; исти начин обраћања мноштву људи; исти начин увођења у поглавља или у делове поглавља кроз постављена питања или кроз примедбе спољашњим, замишљеним особама; такође, поглавља написана у разговорном облику. Поставили смо, дакле, себи питање могућег утицаја а одговор на то питање нас из три разлога наводи на Ничеа: 1) дело *Пророк* Халила Џубрана је објављено 1923. године, отприлике годину дана после *Молитви на језеру*; 2) Халил Џубран се за писање дела *Пророк* надахнуо читајући Ничеа; 3) Владика Николај се у годинама које претходе

састављању *Молитви на језеру* почео ближе занимати за Ничеа, чак је томе посветио не само студију (*Ниче и Достојевски*), већ је написао и предговор српском издању дела *Тако је говорио Заратустра*. Ипак, овај стилски утицај се мора свести у оквире релативног, са једне стране због чињенице да се сâм Ниче, као што су сви критичари могли да примете а што се лако дâ препознати, у великој мери надахнуо стилем неких библијских књига којима се натапао, посебно *Књигом премудрости*, *Књигом проповједниковом*, *Причама Соломоновим* и *Књигом мудрости сина Сирахова*; а са друге стране, сам се Владика Николај, као што смо нагласили, без икакве сумње много дубље него Ниче прожео стилем и начином размишљања књига Светог Писма. А што се Николаја тиче, приметимо да се утицају претходно наведених библијских књига придодају и *Псалми Давидови*. У садржини овога дела се исто тако осећа утицај *Псалама Давидових*, али се њихов садржај коренито разликује од садржаја дела *Тако је говорио Заратустра*.

Дело *Молитве на језеру* представља антитезу дела *Тако је говорио Заратустра*. Можемо се исто тако запитати да ли је наш избор, да, усвојивши стил и структуру сличних стилу и структури последње споменутога дела, можда, повезан са намером да једном учењу лажно надахнутом заратустранским псеудо-пророком оличеним у Антихристу, који ће порећи човека у корист „Натчовека“, који пориче Бога и своју снагу црпе на сâмим изворима природе, супротставимо хришћанско учење исконски надахнуто Предањем које открива Христа Богочовека као једину Истину, једини Живот и једини Пут, који човеку пружа могућност да у обожењу по благодати Божанској оствари своју људскост. Владика Николај је на тај начин поступио по угледу на Црквене Оце који су, као Дионисије Ареопagit, насупрот платоничарима усвојили стил и поимања својих противника (став Тројанског коња) како би те ставове могли боље да оповргну. Смирење аутора *Молитви на језеру* супротставља се гордости аутора дела *Тако је говорио Заратустра*. Призивању другог на кршење свих закона супротставља се дух покајања и смерне послушности првог. Презирању гомиле, а посебно презирању немоћних на које позива Заратустра, супротставља се љубав према свим људима, почев од љубави према најслабијима, која оживљава људе који живе уз приобаље, љубављу која се такође исјивава на најнижа створена бића. Вредновање ослобађајућег подвижништва хришћанскога аутора супротставља се величанственом задовољству дионизијског јунака. Лажном поверењу Ничеовом у снагу природе, супротставља се јасно спознање Владике Николаја о ограничениости обогале и услед последица греховног стања ослабљене природе коју једино Христос може да исцели. Ничеовом схватању да у себи сâмом човек може пронаћи начин како да превазиђе себе, Владика Николај сучељава идеју да једино у Богу благодаћу Његовом човек може да пронађе могућност како да превазиђе своје биће и пронађе своју узвишеност. У делу *Молитве на језеру* начете су готово све теме које се тичу духовног живота, почев од његове основе (преобраћења духа и срца) па све до врхунца (приказања Бога и обожења). Овакво дело се не може свести на свој у исто време ораторски и поетски стил. Ипак, наша је жеља да представимо његове најважније теме и задржимо се на најоригиналнијим темама. Не престају да нас изненађују ауторова представа васионе и продоран духовни поглед који превазилази како подземне тако и небеске светове и покрива читаву земљину површину, обједињује најнижа створења не само по спољашњости њиховој, већ и по њиховој унутрашњој, духовној стварности (видети нарочито поглавља 1, 4, 9, 20). Постоји вероватноћа да се Владика Николај уопште није ни надахнуо *Мистагогијом* Преподобног Максима Исповедника док је писао ово дело. У овом делу, ипак, проналазимо много важних тема, посебно тему подударности различитих светова (упор. 13), постојања блиске повезаности душе и овоземаљског света (упор. 11) и нечега што

смо на посебан начин назвали „васионска литургија“¹ када су сви призвани да славе Бога (упор. 8, 26, 28). Владика Николај види у сваком бићу делатно присуство Бога који тим бићима даје извесну вредност и духовно усмерење. Свако створење нема само порекло своје већ и исходиште своје у Богу, сведочи о Богу на својој разини, на свој начин и према властитим способностима, моли се Богу, стреми Богу и једно је са Богом (упор. 1, 5, 12, 13, 22, 24, 27, 38, 79, 97). Овакво једноставно и конкретно изражено поимање потпуно је саобразно теологији *логоса* Преподобног Максима Исповедника и теологији Божанских енергија Светог Григорија Паламе: ради се о три начина изражавања истоветне основне истине, тј. да Бог бескрајно превазилази оквири света суштности Своје, Он је истовремено кроз Своје енергије нама бескрајно близу, у *логосима* је свих бића. Владика Николај у саосећајности према свим Божијим створењима, у њима види састрадалнике човекове који су доведени до греховног пада, али које, исто тако, он води са собом ка спасењу у Христу (упор. 16, 28). Овде такође наилазимо на јасно и лично изражено светоотачко схватање према којем греховни пад и спасење читавог света зависе од човека при чему он, према поимањима Преподобног Максима Исповедника и Преподобног Јована Дамаскина, као посебна микровасиона обједињује макровасиону. Осећање јединства и међузависности свих створења обједињених у човеку а на неком вишем степену у Христу засигурно није обједињено и у човеку; греховни човек је потпуно изгубио то значење, а главни циљ греховности је да одвоји човека од Бога, од самога себе и од овоземаљског света, да, самим тим, у погледу човека међусобно раздвоји сва створења, која из угла острашћености своје може да опажа само чулни привид тих створења а не њихово духовно јединство у Богу. Вера даје и поново дарује човеку осећање свеprisутности Бога (упор. 32) а чистота срца и духа достигнута кроз подвиг даје му могућност да у томе осети деловање Слова Божијег и Духа Светога. Због тога су та створења лишена своје слободне воље; створења која нису људи и анђели нису се сама одвојила од Бога и сачувала су своју повезаност са Њим. Због тога Владика Николај запажа да она уместо Бога (и кроз Бога, тј. кроз Његове енергије које су у њима) испуњавају оно што људи не могу да испуне (упор. 38), па не може човек да помогне свим створењима да се духовно сједине са Богом, већ та створења помажу греховном човеку да поново пронађе Бога.

У књизи *Молитве на језеру* у исто време можемо наићи на трагичну причу о човековом паду и његовој обесловљености на овом свету, те на блажену причу о његовом исцељењу и спасењу у Христу.

Владика Николај много се задржава на пролазности, крхкости, бесмислености овоземаљског света у којем време уништава и собом односи све (упор. 4, 8, 9, 12, 13, 50, 55, 63). Могли бисмо да поверујемо у то да је утицај далекоисточних философија које, кроз неке термине, провејавају у делу *Молитве на језеру*, одредио постојаност његовог гледишта. Али приморани смо да тврдимо да је ова тема веома присутна у библијским књигама, а истакли смо да је стил дела *Молитве на језеру* близак и видљиво надахнут посебно *Књигом Проповједниковом*, *Књигом мудрости Соломонових* и *Псалмима Давидовим*. Разлог варљивости овоземаљског света лежи у временској одређености створеног, у самосвојној слабости оних бића које је грех гурнуо у трулежност и смрт. Али разлог варљивости његове је такође и на посебан начин пад човеков који због греховности своје више ни сâм не опажа на овом свету оно што му даје једину вредност и постојаност - присуство Бога. Није човек који је пао након греха опсена сâм по себи, већ је његова опсена у томе што је без Бога (упор. 55). Његово бедно непознавање Бога

1. Наслов који је свом чувеном делу о Преподобном Максиму Исповеднику дао Н. U. von BALTHASAR.

(упор. 7, 17, 50) даје му лажну слику о раздвојености од Бога (упор. 12), док је он дубоко у свом бићу једно са Њим: Бог јесте и биће присутан у њему, човек није спознао то присуство због греховног живота свога и страсти својих па, дакле, нема ни њега у Богу. Владика Николај запажа да Христос јесте „најнепознатији гост на свету“ (53). Због тога он самообману сматра првим грехом човековим, док је гордост други грех (упор. 63, 73).

Живећи у незнању да Бог обитава у њему, у самом човеку пребива овоземаљско (упор. 44, 45). То овоземаљско лако долази након богохуљења, након непријатељства према Богу посредством оних који траже начин како да их оставе и задрже далеко од Бога (упор. 5, 17). Сатеран у овоземаљски свет и осуђен на лоше господаре његове, он води ропски живот (упор. 23). У души човека палог у грех унутрашњи непријатељи пребивају и војују против присуства Бога (упор. 51), посредством непријатеља и разбојника који је злостављају и пустоше (упор. 46, 47): реч је о злим помислима и страстима (упор. 56) које „као вампири“ исисавају човекову енергију и терају је да буде роб зла уместо да служи Богу; али ради се такође и о нечистим духовима, ђаволима (упор. 65) који попуњавају празнину предвиђену за Бога. Гледано споља, васиона у којој човек више не мари за Бога чини нам се као претња и извор зебње. Пошто је изгубио подршку и упориште своје у Богу, човек се у таквом свету осећа слаб и немоћан (упор. 69, 78). Без Бога, његовог истинског циља који му даје смисао, његово делање постаје узалудно и узалуд се опире (упор. 36). Узалудне су и наде које полаже у овоземаљски свет (упор. 36). Његов живот је неживот и више личи на смрт (упор. 53).

Владика Николај сведочи о јакој свести да смо прогнани у овај свет чије је истинско средиште Царство (упор. 2, 45). Тема која се у делу *Молитве на језеру* понавља јесте тема човековог греховног пада из истинске судбине његове, да је његово данашње стање јако далеко од рајске судбине и од будућег живота на који га призива Бог (упор. 6, 50, 51). Овај греховни пад је последица прародитељског греха, а суштина његова, када је човек у питању, јесте у самообожењу а он ће тај прародитељски грех продужити и овековечити га тако што ће себе начинити „четвртом ипостаси“ поред већ постојеће три Божанске Ипостаси (упор. 56, 63). Ова обмана да смо неки други бог, коју прати непознавање истинскога Бога, први је грех човеков из којег происходе сви остали грехови (упор. 63, 73). Грех је изродио у човеку духовне, психичке и физичке болести, трулежност и напослетку смрт (упор. 65, 66). Тело је изгубило каквоћу коју је имало у Рају (упор. 50). Душа се од тог греховног тела отуђила (упор. 50). Изгубљено је све што је створено а она је такође због греховности човекове изгубила из њене рајске одређености све што је добро (упор. 39). Човек који је запао у греховно је у толико пониженом стању да не познаје дубину своју (упор. 50). Када га снађу коб, туга и безнађе (упор. 3), човек мора да буде свестан тога да је у Богу призван на веома узвишену улогу (упор. 6, 8, 70), коју је делимично спознао на почетку када се сјединио са Богом (упор. 12, 30). Он исто тако мора да буде свестан тога да је све добро у Богу (упор. 33), да је истинска срећа у Њему (упор. 3), дакле, да у Богу он може пронаћи свеколико богатство (упор. 19) и од Бога примити свако добро (упор. 33). Ако несрећа човекова није коначна, ако у њему још увек постоји нада да ће пронаћи своје истинско биће и срећну судбину, долазак самог Сина Божијег да му подари спасење и начини од Себе човека је разлог за то. Владика Николај нам у једном прелепом поглављу показује како Христос одговара на сва надања и очекивања људи (93). Он нам током читавог дела *Молитве на језеру* даје снажну потврду да је Христос дошао да човеку подари слободу (упор. 13, 15, 16, 51, 52, 56, 72) и да нико и ништа не може да осујети снагу коју Бог шири око себе (упор. 78, 82). Христос ослобађа човека не само од спољашњих (упор. 82) већ и од његових унутрашњих непријатеља. Он му опрашта грехе (упор. 60). Он га прочишћује (упор. 79). Он га ослобађа његових опсена (упор. 72). Он њега одсад

чини победником над смрћу и самим тим га ослобађа страха од саме смрти (упор. 20, 66, 92). Долазак Христов је све променио (упор. 97). Од тада се посредством Христа остварује све добро у човеку (упор. 22, 69). Међутим, Христос не намеће ниједно добро које Он доноси. Он поштује основну слободу човекову; притајио се у свакоме од нас чекајући стрпљиво на вратима да му отворимо (упор. 19, 23, 79). Овде се мисли на одломак из *Лествице* када Преподобни Јован Лествичник описује Христа као „љубавног просјака на вратима срца“. Христос је тако свакоме од нас ближи него ико други на свету (упор. 84, 85), али свако од нас мора да осети Његово присуство и доживи Његово откривење. Због тога човек мора да се преобрати, тј. да се окрене Богу (упор. 6, 18, 46), да се покаје и прочисти (због тога многи одломци из *Молитви на језеру* изражавају осећај покајања [упор. 1, 2, 29, 81] и представљају позив Богу да нас прочисти [упор. 2, 3, 10, 18, 20, 25, 40, 48]). Он мора да положи сву веру у Бога (упор. 32) и сву наду своју (упор. 2, 4, 33). Он мора да спроводи Божије заповести у духу послушности Богу (упор. 99). О томе се у делу *Молитве на језеру* може наћи једно веома лепо поглавље у којем, насупротив католичком поимању које вреднује дела (или деловање) и протестантском поимању које вреднује веру, Владика Николај представља поимање православне цркве која веру и дела не одваја, а једно друго допуњују, и показује колико је свако разилажење у корист једног од та два пресудно за духовни живот (упор. 83). Он хвали разне врлине: одвојеност од овоземаљског света (упор. 64), чедност (упор. 72), смиреност (упор. 71). Потврђујући сву таштину људске славе, Владика Николај придаје сву важност умилењу (упор. 20), које је, уз љубав, узвишена хришћанска врлина. Што се љубави тиче, он истиче да је важно да грешнике прихватимо (упор. 80) и да волимо своје непријатеље (упор. 75) и такође да имамо покајање према свим људима (упор. 29). Он истиче дубоки значај поста (упор. 41) и значај молитве (упор. 19, 40). Човек прочишћен изнутра који у кротости, љубави и молитви живи одвојено од овог света има приступ созерцавању о природи које му омогућава да спозна духовну вредност и духовни смисао повезаности свих створења са Богом – начелом и изходиштем њиховим. Човек тада може да хвали Бога кроз стварање (упор. 42). Владика Николај чини баш то у читавом делу *Молитве на језеру*. Показујући своју свест о погубности греха, о греховности човековој и греховности створене природе, пратећи истовремено своје созерцавање духовном ражалошћеношћу због изгубљеног Раја, њега никада не напуштају вера, надање и поверење у Бога, који на крају своје тужно појање замењује радосним појањем. Осетљив на све облике зла који опседају овоземаљски греховни свет, Владика Николај је још осетљивији према свим енергијама и искрама Божанским које прикривају сва створења иза њихових чулних привида. Тако се, напоследку, стиче утисак о пуном оптимистичком и потпуно позитивном читању велике књиге о овоземаљском свету. Владика Николај је веома способан да у сваком бићу открије трагове присуства Бога. Овакво позитивно виђење укључено је у све нехришћанске религије: Владика Николај признаје позитивна стремљења према Богу у исламу, хиндуизму, будизму, таоизму или маздеизму и њихов посебан допринос почетним степенима духовног живота (упор. 48, 50, 68, 70). Међутим, чак и да је био посебно привржен далекоисточним религијама и мудростима у време када је написао овај текст, који почива на томе да је Бог у исто време Тројица и Једно, и на томе да је Христос савршени Бог и савршени човек, видели смо да Владика Николај на тај начин није истицао узвишеност хришћанства. Као што на почетку свога дела *Касијана* показује, Бог може да буде љубав само ако постоји у свим Трима Личностима. Бог може да спасе и обожи човека само зато што је Син Себе начинио човеком а он је и даље Бог. Повезаност са Самим Богом ствара се изван тог созерцања о Богу у природи. У делу *Молитве на језеру* је истакнута та повезаност душе са Богом кроз две поновљене теме:

кроз тему Рождества Божијег у души и кроз тему тајновите свадбе душе са Богом. Тема Рождества Божијег у човеку је свеприсутна (упор. 9, 10, 46, 48, 50, 51, 52, 53, 70) а изненадиће само оне којима није познато да је веома раширена код Светих Отаца Цркве². Рождество Христово у души људској на сличан начин још од Његовог Оваплоћења приказује Рождество Христово у овоземаљском свету. У оба случаја, оно се испуњава посредством делатног Духа Светога, а може се остварити тек у чистој саборности. Због тога се душа која прима Слово не упоређује само са Девицом Богомајком, већ се са њом сâмом поистовећује и такво јој име даје (упор. 53, 59, 63, 65). Тема духовне свадбе душе са Богом заузима значајно место у делу *Молитве на језеру* као и у дугачким написима великих чудотвораца (упор. 7, 9, 11, 34). Писац много пута назива Бога „Лепото моја“ или „Љубави моја“. Овде тајна веза претпоставља чистоту душе, због тога што Женик може да ожени само верену девицу. Неки изрази Владике Николаја који подсећају на присну повезаност душе и Бога понекад имају обједињујуће обележје (упор. 3, 9 ; 12, 13, 14), које као да укида разлику између лица и као да сведочи о утицају хиндуизма. Али присиљени смо да признамо да се на овакве изразе може наићи код свих великих чудотвораца. Што се тиче више пута употребљене речи *nirvana* (упор. 8, 11), као и речи *samsara* (упор. 3) и *karma* (упор. 68), оне су употребљене у једном довољно широком и генеричком значењу само као израз неке врсте синкретизма. Владика Николај тврди да љубав има три ипостаси: девичанство, познање и светост (упор. 34), што значи да савршена љубав не постоји само у девичанству, познању и светости, већ да девичанство, познање и светост постоје искључиво у савршеној љубави. Владика Николај, као и многи Црквени Оци, задржава се на чињеници да се спознање Бога открива само ако смо једно са Њим у љубави и чистоти (упор. 9). Познање Бога достиже свој врхунац у представи Бога (упор. 40) а човек на том врхунцу духовног живота бива обожен (упор. 37). У делу *Молитве на језеру* веома је присутна тема Божанске Светлости, нестворене енергије која прочишћава, просветљује и на крају вернику дарује обожење (упор. 5, 6, 10, 11, 46, 54, 58, 64, 78, 94) и показује да се духовна и теолошка представа Владике Николаја сврстава у ред великих чудотвораца попут Преподобног Макарија Великог, Преподобног Максима Исповедника или Преподобног Симеона Новог Богослова и чудотвораца тиховатељне (исихастичке) теологије коју је појаснио Свети Григорије Палама. У *Молитвама на језеру* такође можемо да пронађемо неке есхатолошке теме као што је тема узајамне одговорности за живе и мртве (упор. 25) и тему Раја и Пакла, које се духовно поимају као код Преподобног Максима Исповедника и Преподобног Исака Сирина: Сам Бог је Рај за чисте а Пакао за нечисте (упор. 14). Присутна су такође разматрања о анђелима и ђаволима (упор. 65-66). У овом делу, напослетку, постоји нека врста ниже теологије од великог интереса која се не изражава кроз манипулације у поимањима, већ сликовитим говором и метафоричким молитвама и медитацијама, са јасном свешћу да је Бог непознатљив у сушности Својој (упор. 9, 32). Често се спомињу односи све Три Личности Божанске (упор. 8, 10, 11, 22, 34, 52) не да би се преузео ризик, већ да би се понекад на погрешан начин искористила подударност на психолошком плану, као што су то учинили Свети Августин и у скорије време Отац Димитрије Станилоаје (упор. 11). Владика Николај је кроз посебан оглед развио поимање Христа као Свеопштег човека (упор. 8, 9, 10, 12, 14, 22, 94). Ово поимање значи да Христос: 1) према Својој људској природи јесте најиспуњенији и најсавршенији човек, Првообраз људског рода, по чијем је лику начињен човек (ову

2. Видети рад: H. RAHNER, « Die Gottesgeburt. Die Lehre der Kirchenväter von der Geburt Christi im Herzen der Gläubigen », *Zeitschrift für katholische Theologie*, 59, 1935, p. 376-383.

идеју је претходно изразио Свети Никола Кавасила) на кога је сваки човек позван да постане (упор. 8) ; 2) обједињује у Својој људској природи све људе да би им подарио спасење (схватање присутно код Светог Павла а које је развио Преподобни Иринеј Лионски, потом и многи други Црквени Оци); 3) сажима у Себи све светове, обједињује поларности њихове (о овој теми се код Преподобног Максима Исповедника могу наћи веома лепа размишљања); 4) обједињује у Себи сва бића чије је начело и исходиште (веома јако изражено схватање на које наилазимо у теорији *логоса* Преподобног Максима Исповедника). Далеко од тога да се задржава на апстрактном и теолошком поимању, Владика Николај исто тако посвећује већи број поглавља намери да покаже да Христос јесте, као што то и Он Сâм каже (Јн 14, 6), Пут (упор. 57, 58, 59), Истина (упор. 55, 56, 58, 59) и Живот (упор. 54, 58, 59, 61). Можемо такође да запазимо да Богомајка у теолошком виђењу Владике Николаја заузима веома важно место поред Трију Личности Свете Тројице; он је често назива „Мајком небесном“ и изузетно јој је одан (упор. 10, 14, 15, 18, 21, 22). Циљ ових напомена је да дају кратак преглед великог броја тема из дела *Молитве на језеру* и да покажу да је то права духовна расправа. Али ће нам у погледу духовног богатства ове напомене деловати јако сиромашно, у погледу моћи евокације дела, снаге емоције његове, јачине поетике која из њега избија. Читање дела као што су *Молитве на језеру* не само да вазноси душу нашу, већ је и преображава.

**LES « PRIÈRES SUR LE LAC » DE SAINT NICOLAS VELIMIROVIC,
OU L'HOMME DEIFIE DU CHRISTIANISME COMME ANTITHÈSE
DU SURHOMME DE NIETZSCHE**

Les *Prières sur le lac* est l'ouvrage le plus célèbre du saint évêque Nicolas Vélimirović (1881-1956).

À première lecture, cette œuvre rappelle par sa composition et son style *Ainsi parlait Zarathoustra*. L'ouvrage le plus célèbre de Nietzsche, auquel Mgr Nicolas s'est intéressé de très près dans les années qui ont précédé la rédaction des *Prières sur le lac*, au point d'en préfacer l'édition serbe. La similitude stylistique s'explique avant tout par le fait que les deux auteurs ont puisé leur inspiration à des sources bibliques communes, en particulier les livres des *Proverbes*, de l'*Ecclésiaste*, de la *Sagesse* et du *Siracide*. Au niveau du contenu, Les *Prières sur le lac* se distingue radicalement d'*Ainsi parlait Zarathoustra* et en est même une antithèse. Le choix de Mgr Nicolas d'adopter un style et une composition semblables à ceux de cette dernière œuvre est lié à l'intention d'opposer à l'enseignement faussement inspiré du pseudo-prophète zoroastrien – qui est une figure de l'Antéchrist qui vient nier l'homme au profit d'un « Surhomme » qui nie Dieu et puise sa force dans les ressources de la seule nature –, un enseignement chrétien authentiquement inspiré par la Tradition, qui révèle le Christ – Dieu qui a humblement assumé l'homme avec toutes ses faiblesses sauf le péché –, comme seule Vérité, seule Vie et seul Chemin permettant à l'homme d'accomplir la finalité de son humanité dans la déification par grâce. Quant à la vision cosmique de l'auteur, très présente dans cette œuvre, elle ne s'explique pas, comme l'ont affirmé certains critiques, par une influence des religions de l'Extrême Orient, mais reflète d'une manière concrète la théologie des *logoi* de saint Maxime le Confesseur et la théologie des énergies divines de saint Grégoire Palamas. Dans les *Prières sur le lac*, sont en fait abordés presque tous les thèmes relatifs à la vie spirituelle chrétienne, depuis sa base (la conversion de l'esprit et du cœur) jusqu'à son sommet (la vision de Dieu et la déification en Christ par l'Esprit).